

Självvärdering inför ansökan om magisterrätt

INTRODUKTION	1
FÖRUTSÄTTNINGAR	1
Bakgrund till didaktikämnets framväxt	1
Ämnets tillkomst och organisatoriska hemvist vid Högskolan i Gävle.....	2
Organisation, ledning och administrativt stöd	2
Didaktikämnet i högskolans verksamhet	3
Didaktikämnets lokala mål och lokala profil	3
Kurser.....	3
Rekryteringsprofil.....	4
Lärares kompetens och kompetensutveckling	5
Forskning	5
UTBILDNINGENS GENOMFÖRANDE.....	6
Vetenskaplig grund och kritiskt tänkande	6
Utbildningens uppläggnig.....	7
<i>Kursernas inbördes relation.....</i>	7
<i>Integrering av teori och praktik</i>	7
<i>Undervisning och examinationsformer</i>	7
<i>Genusperspektivet i utbildningen</i>	7
Infrastruktur	8
Samverkan och internationalisering.....	8
<i>Samverkan med det omgivande samhället.....</i>	8
<i>Internationalisering.....</i>	9
Utvärdering och kvalitetssäkring	9
<i>Studentrepresentation.....</i>	9
<i>Kursvärderingar.....</i>	9
<i>Arbete med kursplaner och examination.....</i>	10
SAMMANFATTANDE ANALYS.....	10
Ämnets utveckling	10
Rekrytering	11
Studentmedverkan och studentaktivitet	11
Examensarbeten	11
REFERENSER	13

Introduktion

I samband med Högskoleverkets utvärdering 2004¹ av didaktikämnet vid Högskolan i Gävle gjorde ämnesgruppen en självvärdering efter en arbetsmodell som innebar att alla medlemmar i ämnesgruppen fick förutsättningar att vara delaktiga i det arbetet. Tre självvärderingsgrupper arbetade under ledning av gruppleddare som skrev fram textunderlaget efter diskussion och i nära samråd med deltagarna. Utgångspunkten för självvärderingen var en s.k. SWOT-analys där begreppen styrkor, svagheter, möjligheter och hinder relaterades till verksamheten. Texten har diskuterats och seminariebehandlats i ämnesavdelningen vid tre tillfällen så att den slutliga utformningen av den blev en produkt där alla varit delaktiga, eller haft förutsättningar att vara delaktiga. (Delar av självvärderingen, som en del statistik, togs fram för hela institutionen gemensamt.) Självvärderingen redovisas i tre huvudavsnitt: *förutsättningar*, *process* och *resultat*. Därefter följer en *sammanfattande analys*.

Föreliggande text är en uppdatering och komplettering av denna självvärdering och utgör ett underlag för ansökan om magsterrätt.

Förutsättningar

Bakgrund till didaktikämnets framväxt

Historiskt kan begreppet didaktik ledas långt tillbaka i tiden. Många forskare har beskrivit ämnet didaktik i ett historiskt perspektiv, exempelvis Arfwedson (1994), Bengtsson (1997) Harbo och Kroksmark (1986) Kroksmark (1993) och Marton (1986) (jfr. Morberg, 1999). Didaktik och forskning inom didaktik härrör i Sverige från början av förra seklet och den tidiga forskningen inom didaktik utfördes under 1900-talets början ofta inom ämnet psykologi, som då fortfarande var integrerat med pedagogik. Internationellt är pedagogik, didaktik och psykologi delvis sammanlänkade begreppsmässigt. Education och general education kan definitionsmässigt sägas bestå av pedagogik och didaktik i de centraleuropeiska länderna och Skandinavien. Forskningen inom didaktik handlar såväl om mötet mellan lärare och elev som om förutsättningar för lärande och själva lärandet.

I Europa har didaktik stor betydelse för forskning, utbildning och utveckling av utbildning för lärare. Didaktikämnet kan anses vara väl etablerat, internationell och nationellt. Tyskland har varit ett föregångsland och var det land som först exporterade sina didaktiska konceptioner genom Johann Friedrich Herbart, Johan Heinrich Pestalozzi och de s.k. reformpedagogerna. Idéerna spreds över landets gränser till de länder som tog intryck av den tyska kulturen, till exempel Danmark, Norge, Finland och Ryssland (Kansanen, 1993; Morberg, 1999).

Didaktik har idag en nära anknytning till undervisningspraktik och lärarprofession men har också öppningar mot andra professioner där lärande sker. Ämnet har vuxit fram under de senaste 30 åren, dels från metodik och pedagogik vid lärarutbildningarna, dels från specifika ämnesdiscipliner vid universitet och högskolor (Morberg, 1999). Även om didaktiken har ett tvärvetenskapligt ursprung har didaktik en egen ämnesidentitet genom sin nära anknytning till undervisningspraktik och lärarprofession. Didaktiken omfattar de frågor som finns i skärningspunkten mellan ett specifikt kunskapsområde och lärande av detta kunskapsområde. Det handlar om undervisningens innehåll och lärandets villkor, från förskola till universitet.

¹ Högskoleverkets rapportserie 2005:32 R

Dess särprägel kan sägas vara den nära knytningen till undervisningens praktik och till ett specifikt innehåll.²

Sedan lärarutbildningsreformen 1984 har rikskonferenser anordnats i didaktik med deltagare från landets samtliga högskolor med lärarutbildning. 2002 anordnades konferensen av Högskolan i Gävle där ämnesgruppen i didaktik var mycket aktiv, tillsammans med ämnesdidaktiska gruppen. Konferensen är redovisad i konferensrapporten *Didaktikens mångfald* (Fransson, Morberg, Nilsson och Schüllerqvist, (red.), 2003).

Ämnets tillkomst och organisatoriska hemvist vid Högskolan i Gävle

Didaktik som ämnesavdelning tillkom vid den senaste omorganisationen som påbörjades 2000 och avslutades i och med årsskiftet 2000/2001. Innan denna omorganisation gjordes tillsattes en vetenskapsteoretisk utredning av rektor. Utredningen fick namnet *Att välja ämne* och utfördes av Hultberg och Claesson (2000) för att studera förutsättningarna för ett didaktikämne vid Högskolan i Gävle. Alternativerna var att den tidigare ämnesgruppen lades ner och de som hade akademisk utbildning i pedagogikämnet skulle överföras till ämnesavdelningen pedagogik. Övriga lärares situation var oklar. Beslutet att slutligen inrätta ämnet didaktik som ett ämne med en egen ämnesavdelning baserade rektor på denna utredning. Den tidigare ämnesavdelningen för *metodik, didaktik och praktik* liksom *musik* och *drama* bildade tillsammans ämnesavdelningen i didaktik. Ämnesavdelningen fick ett uppdrag, enligt högskolans gällande organisationsplan för ämnesavdelningar, att utveckla det akademiska ämnet didaktik och att höja kompetensen för avdelningens lärare. Ett samarbete skulle också utvecklas med ämnesdidaktiken. Avdelningen fick särskilda utvecklingsmedel av rektor för denna satsning. Ämnesdidaktiken ligger organisatoriskt tillsammans med respektive ämne vid ämnesinstitutionerna, förutom didaktik i *drama* och *musik* som organisatoriskt finns inom ämnesavdelningen i didaktik. Även den ämnesutbildning som ges i ämnena musik och drama finns inom ämnesavdelningen i didaktik. Didaktik blev således ett eget ämne vid *Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi* enligt beslut av rektor år 2000.

Organisation, ledning och administrativt stöd

Ämnesavdelningen har ca 20 anställda lärare och är en stor ämnesavdelning vid högskolan. Ledningen av ämnesavdelningen sker i enlighet med uppdraget sådant det är formulerat i högskolans institutionella organisation.³ Ämnesavdelningen leds administrativt av ämnesföreträdare. Forskningsledare och ämnets representant i vetenskapliga sammanhang är avdelningens gästprofessor. Vidare finns en studierektor vars huvudansvar är tjänstefördelning och budgetuppföljning. Kanslistödet består av ämnessekreterare, som också har ansvar för viss studievägledning och rekryteringsarbete. Stöd i ekonomiska frågor ges av institutionens ekonomer. En administrativ ledningsgrupp bestående av ämnesföreträdare, studierektor och ämnesavdelningens sekreterare träffas en gång per månad eller vid akuta behov. Planeringsdagar äger rum med alla i ämnesavdelningen i slutet av höstterminen och i slutet av vårterminen.

Ämnesavdelningens personal träffas en gång per månad i ämnesavdelningsmöte. Grupper tillsätts för speciella ändamål, exempelvis för kurskatalogmanus. Kursansvariga finns för varje kurs, liksom särskild utsedd examinator. En strävan finns att alltid ha olika personer som kursansvarig och examinator. Gästprofessorn leder det högre didaktikseminariet som är navet i didaktikens verksamhet.

² Se vidare didaktikens ämnesbeskrivning och forskningsprogram.

³ *Högskolan i Gävle med ansvarsfördelning och beslutsordning.*
http://www.hig.se/organisation/ORG_HiG_01.pdf

Didaktikämnet i högskolans verksamhet

Ämnesavdelningen har påverkats i positiv riktning av högskolans ambitioner att bli universitet. Detta har intensifierat arbetet med att bygga upp didaktikämnet till C- och D-nivå. Detta mål styr alltså arbetet i ämnesavdelningen, inte minst vad det gäller kompetensutvecklingen av lärarna i avdelningen. En omfattande sådan har skett i samarbete med seniora lektorer som engagerats av ämnesgruppen. Flertalet lärare i didaktikavdelningen har studerat didaktik i en C/D-kurs om 40 p för att vara klara med sina examensarbeten på magisternivå under 2005 enligt institutionens målsättning.

Ämnet didaktik påverkas av beslut fattade både inom Lärarutbildningsnämnden (LuN) liksom inom nämnden för humaniora och samhällsvetenskap (HS-nämnden). Didaktik har en central plats i Lärarprogrammet, speciellt i det allmänna utbildningsområdet, men också i inriktningar och specialiseringar. En stor andel av studenterna i Lärarprogrammet skriver sitt examensarbete i didaktik. Parallellt med detta byggs ämnet upp som ett fristående akademiskt ämne och har nu kommit så långt att avdelningen är beredd att erbjuda studier på D-nivå.

Vidare medverkar didaktikavdelningen med högskoledidaktiska kurser för lärarlag. En sådan kurs har getts för ämnesavdelningen i Industriell ekonomi vid Institutionen för Teknik och Byggd Miljö. Ytterligare en sådan kurs, Studentaktiva arbetsformer, 5 poäng, har getts inför ingenjörsutbildningarnas omläggning till projektorganiserade studier.

Under läsåret 2005/06 pågår som ett uppdrag från lärarna i medicinsk vetenskap inom sjuksköterskeutbildningen en kollegial granskning av seminarieverksamheten. Didaktikavdelningens medverkan i den didaktiska utvecklingen inom högskolan skall ses som ett led i gruppens vetenskapliga breddning i så måtto att flera kommer att forska kring högskoledidaktiska frågor.

Ämnet didaktik deltog i arbetet med tillskapandet av vetenskapsområde inom HS-området som har lämnats in för granskning 2004.

Didaktikämnets lokala mål och lokala profil

Målet för didaktikämnet är, enligt uppdraget som gavs av dåvarande rektor redan 2000, att bygga upp detta som ett självständigt akademiskt ämne i enlighet med högskolans vision om att bli universitet. Ett annat mål är att ämnet ska upplevas som relevant och utvecklande av dem som läser våra kurser nämligen lärarstudenter, verksamma lärare samt övriga intresserade av professionsfrågor.

Vår syn på didaktikens områden *undervisning, lärande och undervisningsinnehåll* är att det handlar om komplexa, kontextbundna och historiskt formade företeelser. Vår lokala profil både i grundutbildning och forskning är av intresse för frågeställningar som rör professionsutveckling i skola⁴ och högskola men också andra verksamheter som är relaterad till undervisning. Ett exempel på det är den forskning som bedrivs inom forskningsgruppen *Induction*⁵ och som handlar om lärares första tid i yrket. En annan profil är intresse för det mångkulturella.

Kurser

Kurser i didaktik har i princip funnits sedan 1988 vid högskolan i Gävle. I och med att didaktik som ämne infördes i lärarutbildningen i lärarutbildningsreformen 1984, uppstod ett kompetensutvecklingsbehov för lärare på fältet, vilket ledde till att kurser i didaktik utvecklades och erbjöds både som fristående kurser och som särskilda lärarfortbildningskurser, de senare statligt finansierade genom regionstyrelserna. I och med bildandet av den nya ämnesavdelningen i didaktik vid årsskiftet 2001 har ett nytt block med

⁴ Med skola avses i denna text förskoleklass, fritidshem, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning.

⁵ Induction är en anglosaxisk beteckning för lärares första tid i yrket.

fristående kurser har byggts upp och som vilar på erfarenheter från Lärarhögskolan i Stockholm (LHS).

I blockstrukturen ingår dels äldre kurser som getts under lång tid, dels nyare kurser. A-nivån består av en introduktion till didaktiken på 10 poäng samt två valbara kurser om 5 poäng vardera. Kurserna i innehållsspecifik didaktik ligger på B-nivå och omfattar 10 poäng. Ytterligare 10 poäng består av teori och metod 5 p, samt ett examensarbete på B-nivå, 5 p. Kurserna på C- och D-nivå kan både ha en mera allmän inriktning och en mera innehållsspecifik sådan och består av teori och metod och examensarbete om vardera 10 poäng. De ämnen som integrerats är i första hand drama och musik, eftersom dessa ämnen finns i ämnesavdelningen.

Kurser i musikdidaktik ges på A- och B-nivåerna från och med hösten 2003. A-kursen erbjuds också som specialisering inom lärarprogrammet på HiG. Bland delkurserna i musikdidaktik återfinns ”*Fyra musiktraditioner i ett mångkulturellt Sverige*”, 5 p samt ”*Musik och mångkultur*”, 5 p. Dessa kurser ger musikdidaktik en medveten mångkulturell profil. En fördjupning av den mångkulturella inriktningen byggs för närvarande upp som en lokal profil i nära samverkan med högskolan i Dalarna. Ämnet är liksom bild, drama och idrott föremål för en översyn inom Högskolan i Gävle. Vidare har en ny inriktning, *Skapande möten i mångkulturella barngruppen*, 60 p, inrättats inom Lärarprogrammet, 140 p och där didaktikämnet med ett specifikt innehåll riktat mot undervisning för de yngre barnen har en framträdande plats.

Kurser i dramadidaktik har erbjudits på A-nivå från våren 2003 och på B-nivå från våren 2004.

En målsättning är att didaktikämnet ska kunna verka sammanhållande för all didaktik som finns vid övriga institutioner. Forum för ämnesdidaktik och didaktikavdelningen har startat en gemensam seminarieverksamhet, där den forskning som sker inom respektive område presenteras och granskas kollegialt.

En slutsats från Högskoleverkets utvärdering var att ämnena pedagogik och didaktik bör närma sig varandra och mötas. Detta har inletts genom inrättandet av gemensamma seminarier.

Rekryteringsprofil

Studenter som rekryterats och rekryteras till didaktikens kurser är studenter av flera olika kategorier. Det finns variationer i rekryteringsprofilerna mellan de olika kurserna. Didaktikstudenternas studiebakgrund varierar och det finns stor spridning vad gäller tidigare erfarenheter och kunskaper. Studenterna kan delas upp i två stora grupper med hänsyn tagna till deras förkunskaper. Det är dels de som redan har en lärarutbildning och som önskar bredda och fördjupa sina kunskaper inom yrket. Det är dels de som studerar till lärare inom Lärarprogrammet. En tredje mindre grupp är de som arbetar i skolan och som ej är fullt behöriga. Didaktikkurserna lockar främst kvinnor, dock kan en liten ökning av antalet män skönjas.

Ett särskilt projekt startades inom didaktikgruppen tillsammans med regionens kommuner för att utbilda obehöriga modersmåslärare i didaktik. Detta projekt är redovisat i särskild ordning till högskoleverket. I princip följer modersmåslärarna didaktikkurserna, men vissa omarbetningar har gjorts i starten för att gruppen modersmåslärare skall få en bättre introduktion och kunna fullfölja utbildningen. Kurserna har varit mer lärartäta och två lärare, liksom en särskild projektledare, har haft ansvar för gruppen. En intensiv studievägledning har erbjudits gruppen och målet är att de obehöriga modersmåslärarna skall få kompetens så att de kan anställas av sina kommuner på en tillsvidareanställning. Den första gruppen avslutade sin kurs om 20 poäng 2004, medan en ny grupp obehöriga modersmåslärare antogs hösten 2004.

Collegeåret, som inrättades 2002, är ytterligare ett exempel på breddad rekrytering till högskolan och bedrivs i samarbete mellan kommunala vuxenutbildningen och högskolan. Kursen *Introduktion till högskolestudier*, 5 p är särskilt inriktad mot högskolestudier för personer utan grundläggande behörighet samt till studieovana studenter. Detta i syfte att ge dem insikt i och kunskap om vad högskolestudier kan innebära och för att öka mångfalden inom högskolan. Kursen ges även som fristående kurs.

Lärares kompetens och kompetensutveckling

Kompetensen, yrkesmässig och akademisk, och pågående kompetensutveckling i gruppen framgår av tabell.⁶ Målet är att alla i avdelningen skall ha skrivit ett examensarbete på D-nivå och/eller avlagt magisterexamen. Denna satsning är en förutsättning för att bygga upp didaktik som ett eget akademiskt ämne. Sedan ämnesavdelningens tillkomst 2001 har den akademiska nivån höjts väsentligt.

Samtliga lärare i ämnesavdelningen i didaktik har lärarexamen och erfarenhet av att arbeta som lärare i de olika skolformer de är utbildade för. Detta är utmärkande för ämnesavdelningen i didaktik. Det finns således en stor och bred erfarenhet av lärararbete både inom förskolans och skolans verksamhet och inom lärarutbildningen. Genom en tidigare omfattande uppdragsutbildning har de flesta lärarna arbetat med kompetensutveckling och därigenom kunnat hålla fortsatt god kontakt med fältet. Tidigare har ämnesgruppen haft ansvaret för praktiken i lärarutbildningen och genom detta utvecklat en kontinuerlig kontakt och byggt upp nätverk med personal i förskola och skola. Detta har gjort att ämnesgruppens lärare har stor kunskap grundad i en undervisningspraktik. Ämnesavdelningens lärare har i sin undervisning sedan länge strävat efter att förena sin egen praktiska yrkest teori med kunskap producerad i den akademiska vetenskapstraditionen. De kompetensutvecklingsinsatser som skett de senaste åren har vidare medverkat till att lärarna fått möjlighet att utveckla sin vetenskapliga kompetens.

För att ytterligare stärka yrkesanknytningen och för att öka kontakten mellan högskolan och kommunens skolväsende har tio adjungerade adjunkter anställts på 20 procent, dvs. under en veckodag. De adjungerade adjunkterna är yrkesverksamma lärare i sina kommuner. Deras huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till lärarprogrammet, men viss tjänstgöring förekommer även på fristående kurser i didaktik. De adjungerade adjunkterna har bidragit till att didaktiken kan sägas ha aktuell knytning till dagens förskola och skola.

Forskning

I ämnesavdelningen finns två forskningsgrupper. En grupp behandlar frågor om Induction, dvs. lärares första tid i yrket, och leds av Åsa Morberg. Dessa frågor har uppmärksammats under senare år och forskningsgruppen har beviljats medel 2006 från Utbildningsvetenskapliga kommittén för tre år framåt.

Inductiongruppen koordinerar bl.a. det nordeuropeiska nätverket för forskning kring nyblivna lärare och utveckling av stödprogram (Newly Qualified Teachers in the Northern Europe - Research and Development Network). Nätverket har erhållit medel från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS). I nätverket ingår deltagare från Sverige, Norge, Danmark, Finland och Estland.

En annan grupp fokuserar Early Childhood Education (ECE) och har letts av Elisabeth Björklund, forskarstuderande, men är för tillfället vilande. I och med den nyinrättade inriktningen, *Skapande möten i mångkulturella barngrupper*, kommer förhoppningsvis

⁶ Se bilaga.

forskning om yngre barn i någon form, kanske som en mer mångvetenskaplig verksamhet, att leva vidare och ske utifrån olika utgångspunkter i ämnesavdelningen.

Ett nära samarbete finns med LHS, där professor Staffan Selander varit vetenskaplig ledare för ett HSV-finansierat forskningsprojekt inom Induction. Den första doktorsavhandlingen inom projektet läggs fram i början av 2006. I forskningsgruppen Didaktik och design vid LHS deltar några av ämnesgruppens forskarstuderande. Ämnesföreträdaren ingår i en post doc-grupp inom samma område.

Tre av ämnesgruppens forskarstuderande har haft eller har finansiering genom projekt med medel från Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté. Dessa projekt är knutna till Göteborgs universitet, Uppsala universitet och Stockholms universitet.

En av ämnesgruppens lärare är antagen som forskarstuderande vid St. Patrick's College i Dublin, Irland och vid Universitetet i Örebro.

Ämnesgruppen medlemmar ingår i olika nätverk och forskargrupper vid olika universitet och har betydelse för den vetenskapliga utvecklingen vid ämnesavdelningen.

Internationella kontakter är upparbetade både på grundutbildningsnivå och inom forskning (ATEE, EECERA, EDEN). Ämnesföreträdaren i didaktik är som enda kandidat nominerad till ordförande i ATEE:s Rcd nr 9 för den kommande treårsperioden.

Utbildningens genomförande

Den följande texten kommer att koncentreras till de processer som belyser förändringar och som har haft betydelse för ämnet som sådant och som påverkat ämnets utveckling ur olika aspekter.

Vetenskaplig grund och kritiskt tänkande

Ämnesavdelningens lärare har genom den gemensamma kompetensutvecklingen utvecklat en vetenskaplig grund utifrån för didaktiken centrala kunskapsområden. Den vetenskapliga grunden tar sig uttryck i undervisningen på olika sätt i frågeställningar, val av kurslitteratur och föreläsningar.

Kritiskt och självständigt tänkande hos studenterna utvecklas bl.a. genom olika slags reflekterande texter som studenter skriver och lämnar in, ibland utifrån egna formulerade frågeställningar eller frågor utarbetade i nära dialog med lärare och/eller studiekamrater. I denna process är respons från lärare och även från kurskamrater viktig, eftersom detta kan utveckla studentens såväl som lärarens tänkande och leda till fördjupning och utveckling inom ett specifikt kunskapsområde. Inom områden där gestaltning är en didaktisk metod utnyttjas och bryts studentens självständiga tänkande i dialog med den övriga gruppens. De gestaltande processernas kärna är i ett första steg att individuellt och gemensamt iaktta och analysera centrala fenomen. Nästa steg blir att individuellt och kollektivt utveckla förmågan att formulera, kommentera och i olika former kommunicera nya perspektiv och insikter.

Ett systematiskt och mer genomgripande arbete i syfte att höja den vetenskapliga nivån på examensarbeten inom Lärarprogrammet och C- och D-nivåerna har under året inletts.

Ett samarbete pågår med institutionen för Teknik och Byggd Miljö kring redskap för studenters lärande. Detta projekt redovisas såväl på utvecklingskonferens i Karlstad, i november 2005, samt internt via Pedagogiska Rådets seminarieverksamhet. Detta arbete syftar till att stödja studenters lärande i högre utbildning där vetenskaplighet och kritiskt tänkande är viktiga grundstenar.

Utbildningens upplägning

Kursernas inbördes relation

Alla kurser inom didaktikämnet ska vara och är påbyggnadsbara. Ingen student ska hamna i en återvändsgränd. Progression har såväl ett organisationsperspektiv som ett individperspektiv. Det handlar inte bara om "B eller C-nivåer" utan inbegriper den enskilde studentens egen progression, dvs. förståelse av ämnet/kunskapsområdet. Vi menar att bygget som börjar med en s.k. A-nivå och som går vidare till en B-, C- respektive D-nivå endast är ett sätt att tänka och förhålla sig till kursutveckling för att nå progression. Det finns tydliga överenskommelser och regler för hur sådana nivåer skall tillämpas. Den andra dimensionen av progressionen är studentens egen faktiska utveckling och förståelse, vilket också skall tas tillvara, men kräver då att lärare eller grupp av lärare följer enskild student eller grupp av studenter genom utbildningen. Detta försöker vi tillgodose genom kontinuitet i lärarbemanningen. Studenternas lärande och förståelse är viktigt att fokusera och detta görs t.ex. genom de kursportföljer som följer studenterna.

Integrering av teori och praktik

Ett mål för didaktikämnet är att utveckla kurser och genomföra forskning som bidrar såväl till lärares (och andras) professionella utveckling som till kunskap om och utveckling av yrkespraxis. Viktigt är då att såväl kunskaper om yrket som färdigheter i yrkesutövning behandlas och problematiseras. I kurser i didaktik som ingår i läraryrket finns både verksamhetsförlagda delar av lärarutbildningen och mer teoretiska utbildningsmoment där dessa kunskaper och färdigheter integreras.

Arbetsformer för att uppnå detta är t.ex. seminarier där olika synsätt synliggörs och diskuteras samt reflektionsrapporter och examensarbeten där "teori och praktik" integreras.

Undervisning och examinationsformer

Förändringar i undervisningen har resulterat i förändrade examinationsformer under senare år. Ökad skriftlig kommunikation och dokumentation är exempel på sådant. Vetenskapligt producerade texter, exempelvis PM förekommer liksom skrivande av examensarbetet. Användningen av en elektronisk undervisningsplattform samt e-post har också inneburit nya arbetssätt i undervisningen och ämnesgruppens lärare har successivt tillägnat sig tekniken genom konkret användning i olika kurser.

När det gäller examinationsformer förekommer flera olika sätt men portföljexamination har införts i flertalet av kurserna. En kursportfölj är en samling texter eller annan dokumentation som ska spegla en process där studentens kunskaper och utveckling står i fokus.

Vi eftersträvar stabilitet i kursernas struktur. Kurser ska vara så utformade att de kan ges av alla lärare i ämnesavdelningen. Behovet av utveckling av högskoledidaktiska metoder såsom case-metodik och problembaserat lärande (PBL), är tydligt och är ett utvecklingsområde för ämnesavdelningen.

Genusperspektivet i utbildningen

Majoriteten av studenterna i våra kurser är kvinnor. Utbildningen syftar till ett arbete i förskola och skola där genusproblematiken är ständigt närvarande. Därför är det viktigt att dessa frågor är synliga i våra kurser. Ett konkret sätt är att verka för att kurslitteraturen

innehåller texter av både kvinnliga och manliga författare samt att det finns litteratur som speglar genusforskningen ur olika aspekter.

Infrastruktur

Ämnesavdelningen vill särskilt framhålla ett utvecklande samarbete med högskolans bibliotek vilket tagit sin början under 2003. Ämnets kontaktbibliotekarie har börjat medverka i ämnesavdelningens överläggningar och hon har även genomfört en utbildning i databassökning i olika för didaktikämnet viktiga databaser. Detta syftar till att didaktikgruppens lärare skall bli bättre på informationssökning både för egen forskning och i egenskap av handledare för studenter som skriver examensarbeten i didaktik.

Det nya bibliotek som kommer att stå färdigt vid årsskiftet 2005/06 innebär stora förbättringar i möjligheten för studenter och lärare att ta del av ett högskolebiblioteks alla resurser i form av litteratur, studieplatser, vägledning och service. Det kan också tjäna som en viktig mötesplats i umgänget mellan studenter och lärare samt forskare emellan.

Användningen av den elektroniska plattformen Blackboard har ökat inom ämnets kurser, alltså inte bara i distanskurser. Detta ger bl.a. möjligheter till bättre information till studenterna. Även utvärdering har prövats med hjälp av Blackboard. Detta är ett område som kommer att utvecklas.

Högskolan i Gävle var tidigt ute med distanskurser och idag förutsätts det att alla kurser skall kunna ges på distans. Högskolan kan anses ha en god infrastruktur för att vi ska kunna bedriva kvalificerad distansutbildning inom ämnet. Videokonferensmöjligheterna är exempelvis goda.

IT-stöd används i de flesta kurser, både reguljära och distans. Studenterna ska inom kurserna ges möjlighet att få prova på vad det innebär att föra en diskussion på nätet eller att ta del av information via vår elektroniska plattform Blackboard. Lärare med specialkompetens handleder också examensarbeten inom området IT och lärande.

Ämnesgruppen har hösten 2003 inrättat ett "Didaktiklabb" med tillgång till tio datorer, ett försök att utveckla en modern undervisningsmiljö med IT där en första kurs har hållits inom området "musik och datorer".

Förutsättningarna för distansundervisning är goda. Lärarutbildning har länge getts på distans och det finns ett väl utvecklat samarbete med studiecentra i Hälsingland och övriga landet. Via Blackboard ges möjlighet att följa kurser från t.ex. Tyskland och USA där vi har studenter. Även i det nya Lärarprogrammet finns distansvarianten som alternativ. Ämnesgruppen har både erfarenhet av och kunskap om distansundervisning.

Samverkan och internationalisering

Samverkan med det omgivande samhället

Samverkan med det omgivande samhället sker främst genom verksamhetsförlagd utbildning inom Lärarprogrammet, forskningsområdet Induction (se ovan) och i uppdragsutbildningen. Uppdragsutbildning har varit betydande och utgör en stor del av ämnesavdelningens arbete med samverkansuppgiften och vår ämnesavdelning är den avdelning inom HiG som haft så gott som alla lärare engagerade i uppdragsutbildning. Trenden är för närvarande vikande, på grund av kommunernas ekonomi, men didaktikavdelningen har ändå alltjämt en förhållandevis hög andel uppdragsutbildning.

År 2003 fick ämnesföreträdaren Åsa Morberg en utmärkelse för bästa samverkansinsats efter mångårig samverkan med kommunerna i uppdrag och forskningsprojekt.

Examensarbete

Studenternas examensarbeten inom främst Lärarprogrammet är en viktig del i samverkansuppgiften. Det är särskilt betydelsefullt för didaktikämnet att vi handleder arbeten som utvecklar förskola, skola och yrkesperspektivet i högskolans region. Detta är en fråga som kommunernas representanter ofta för fram som viktigt och här finns stora möjligheter till utveckling. Innevarande år sker ett utvecklingsarbete, där temagrupper skriver ett större arbete kring ett yrkesrelevant forskningsområde. De teman som förekommer hösten 2005 är Läs- och skrivutveckling och "klassrumsklimat". Våra ambitioner är att studenternas examensarbeten ska vara en länk mellan den verksamhet som ofta är studenternas studieobjekt och vår ämnesavdelning där examensarbetena handleds.

Internationalisering

Sedan länge har internationellt arbete med student- och lärarutbyten varit en del av ämnesavdelningens intresseområde. Lärare från ämnesgruppen har besökt universitet och högskolor i Belgien, Irland, Spanien m.fl. Ämnesgruppen tar också emot gästande lärare från de universitet vi samarbetar med. Flera av de kurser som erbjuds Erasmusstudenter vid vår högskola har sin kärna i ämnesgruppen, exempelvis "The Swedish educational system" samt "Music, dance and art in children's everyday life".

En av ämnesgruppens lärare är tillsammans med några studenter aktiv inom ett av våra internationella nätverk i ett pågående Intensive Programme kring *Inclusive education*.

En arbetsgrupp med lärare i ämnesgruppen för didaktik har ett aktivt samarbete med Sida och Den Globala skolan.

Utvärdering och kvalitetssäkring

Ämnesuppbyggnad och fördjupning av lärarkollektivets kompetenser pågår. Didaktikämnet har härigenom genomgått en snabb och positiv förändring som framför allt avspeglas i enskilda lärares intresse för och fördjupad medvetenhet om den egna kompetens- och karriärutvecklingen samt delaktighet och intresse för studentens möjlighet att nå examen eller kursbevis i ämnet. För det senare har ett betydande arbete lagts ner inom ämnesavdelningen för att beskriva didaktik som ämne samt att tydliggöra kursernas uppbyggnad. I katalogtexter och på hemsidan finns numera information om didaktikämnet vilket bidrar till att sprida information till alla som behöver den, inte minst till presumtiva studenter. Härigenom ser vi en tydlig kvalitetsförbättring, även om kvaliteten ytterligare behöver höjas.

Studentrepresentation

Vi anser det önskvärt att studenter engageras i så stor utsträckning som möjligt av kursansvariga i kursarbetslag för direkt medverkan i arbetet med utbildningen, som planering, utvärdering samt vissa genomförandefrågor. Detta ser vi som ett viktigt förhållningssätt inom vårt ämne och ett led i kvalitetssäkringen av kurser. Det är naturligt för didaktikämnets lärare att arbeta dialoginriktat och studentmedverkan sker kontinuerligt i avdelningens arbete.

Kursvärderingar

Utvärdering är en integrerad del av kursen och sker kontinuerligt samt i slutet av kursen. Några lärare har provat att göra kursvärderingen på den elektroniska plattformen vilket väsentligt underlättat sammanställningen. Dessutom blir svarsfrekvensen hög. Lärargruppen prioriterar uppföljning av utvärderingarna.

Arbete med kursplaner och examination

En kursplanegrupp som syftar till kvalitetsutveckling av kursplaner som styrinstrument finns vid institutionen och leds av ämnesföreträdaren i didaktikavdelningen. Kursplanerna skall ges en enhetlig utformning och den vetenskapliga kvaliteten skall höjas. APA-manualen tillämpas i syfte att skapa enhetlighet i litteraturreferenserna. Litteratur skall exempelvis finnas på engelska, för att bl.a. ge studenterna goda datasökningsmöjligheter. Alla kursplaner kvalitetsgranskas av kursplanegruppen innan de skickas till institutionsstyrelsen för fastställande.

Ett arbete har genomförts i kvalitetshöjande syfte kring examinationen i kursen ”Introduktion till läraryrket 10 p”. Arbetet med att ta fram bedömningskriterier har fått större utrymme i kursplaneringen. Seminarier kring själva bedömningsförfarandet har genomförts, liksom möjligheten att testa bedömning mot betygskriterier. Examinator i kursen har gjort en stickprovsgranskning av kursportföljerna i Lärarprogrammets kurs ”Introduktion till läraryrket 10 p” som didaktikavdelningen har huvudansvaret för. Denna granskning finns tillgänglig i form av en examinationsrapport, som skall användas för att höja kvaliteten i kursen. Detta förfaringssätt kan vidareutvecklas för ämnesavdelningens övriga kurser.

Ett forskningsarbete pågår också med att studera hur examensarbetet relaterar till examinationsmålen och utbildningsplanen inom Lärarprogrammet (Gustafsson & Hallström, 2005).

Sammanfattande analys

Ämnets utveckling

Didaktikämnet har under de fem år som gått sedan ämnet etablerades utvecklats till ett eget ämne. Det intar en central plats i Lärarprogrammet men också i andra utbildningar och utvecklingsarbete vid högskolan. Ämnesavdelningen har konsoliderats genom uppbyggnaden av ämnet till kandidatexamen och arbete har pågått fram till nu i syfte att ansöka om magisterrättigheter. Detta har skett parallellt med en omfattande kompetensutveckling av ämnesavdelningens lärare, en kompetensutveckling som 2002 resulterade i en bok utgiven på HLS Förlag med titeln *Mellan praktik och teori* (red. Gerhard Arfwedson) samt bidrag i *Häftet för didaktiska studier* (2003).

Ambitionerna att sträva mot universitet har utmanat ämnesavdelningens lärare. Ämnesavdelningen har fått en gästprofessor som betytt och betyder mycket för ämnesavdelningens vetenskapliga utveckling. Ämnesavdelningens högre seminarier är välbesökta.

I stort har avdelningen funnit sina administrativa former, som naturligtvis behöver vidareutvecklas. Ämnesavdelningen startade som en heterogen grupp, men som blivit alltmer samlad och homogen. Kurserna i didaktik, drama och musik har organiserats i ett mer samlat kurspaket. Högre kvalitet i ämnesavdelningens kursverksamhet har nåtts och det främst inom den vetenskapliga delen.

Rekrytering

Arbete med rekrytering måste fortsätta, liksom marknadsföring av vilka möjligheter ämnet ger för såväl studenter i program och fristående kurser som redan yrkesverksamma lärare. Ämnessekreteraren har genomfört ett omfattande rekryteringsarbete och studievägledning. Detta arbete måste intensifieras och vara en angelägenhet för hela ämnesavdelningen.

Att främja social och etnisk mångfald är viktigt för ämnesavdelningen och vi kan genom kurser som t.ex. *"Introduktion till högskolestudier"* 5 p inom det s.k. Collegeåret och *"Didaktik för modersmållärare"* öka rekryteringen. En annan viktig rekryteringsbas är de verksamma lärare som behöver kompetensutveckling.

Studentmedverkan och studentaktivitet

Studentmedverkan och studentaktivitet har främst tydliggjorts genom studentens eget skrivande och därpå följande dialog kring texter med lärare och studiekamrater, men också i gruppdiskussioner som ofta förekommer i kurserna och som studenterna ibland formulerar frågor till. Här ges alla deltagare möjlighet att vara aktiva och ansvarstagande, vilket finns formulerat i kursplanen för varje kurs och som uppmuntras av lärare. Utanför den direkta lärarledda undervisningen arbetar studenterna i egna studiegrupper med studiehandledningens uppgifter som utgångspunkt, vilket också ger hög studentaktivitet och engagemang. Ämnesavdelningen har lagt ned arbete på att utveckla goda studiehandledningar. Detta är ett område som vi kan utveckla mer för att få en bra stomme i kurserna, speciellt när det är många studenter och flera lärare inblandade.

Examensarbeten

Ämnesavdelningens lärare arbetar mycket aktivt med handledning av examensarbeten inom Lärarprogrammet. I takt med ämnesgruppens egen kompetensutveckling mot ett gemensamt vetenskapligt förhållningssätt menar vi att handledningens kvalitet har ökat. Vi utvecklat teori- och metodkurser samt tydliggjort yrkesperspektivet i examensarbetena vilka ska ha en didaktisk inriktning. Examensarbeten och handledning diskuteras kontinuerligt i seminarier, som starkt bidrar till att höja handledarnas kompetens. Ämnesgruppen ser stora utvecklingsmöjligheter i Lärarprogrammets examensarbeten.

Ämnesavdelningen har tagit fram dokument som kan ge en tydligare och bättre bild av ämnesavdelningens utveckling inför bedömningen av ämnesavdelningens magisteransökan. Dessa dokument finns förtecknade nedan.

1. Att välja ämne (utredning om organisationen)
2. Ämnesbeskrivning av didaktikämnet
3. Forskningsprogram för didaktikavdelningen
4. Beskrivning av forskningsgruppen "Induction"
5. Kursplaner
6. Examensarbeten och uppsatser
7. Utvärderingar
8. Skriftlig produktion av avdelningen

Referenser

Arfwedson G. (red.) (2002). *Mellan praktik och teori. Tio didaktiska berättelser om undervisning i förskola, skola, fritidshem och lärarutbildning*. Stockholm: HLS Förlag.

Bengtsson, J. (1997). Didaktiska dimensioner. Möjligheter och gränser för en integrerad didaktik. Göteborg: Institutionen för pedagogik, *Pedagogisk forskning i Sverige. Årgång 2, nr 4*.

Björklund, E., Elm, A., Grannäs, J. Sjölander, A. & Westvall, M. (2003). Lek, musik, könsroller och centrala begrepp. Fyra exempel på sociala konstruktioner. I: *Häftet för didaktiska studier 78/79*, (red.) Arfwedson G. Stockholm: HLS förlag.

Fransson, G., Morberg, Å., Nilsson, B. & Schüllerqvist, B. (red.) (2003). *Didaktikens mångfald: artiklar presenterade vid 2002 års Rikskonferens i didaktik vid Högskolan i Gävle*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Harbo, T. & Kroksmark, T. (1986). *Grundskolans didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

Hultberg & Claesson S. (2000). *Att välja ämne*. Dnr 10-. 698/99. Högskolan i Gävle.

Kansanen, P. (1995). Tysk didaktik och svensk undervisningsforskning. Göteborgs universitet. *Didaktisk Tidskrift nr 3*.

Kroksmark, T. (1990). *Fenomenografi och lärares didaktik: Konturer till en innehållsbeskrivning av lärares kompetens*. Göteborgs Universitet. Institutionen för metodik i lärarutbildningen.

Marton, F. (1986). *Fackdidaktik. Pedagogisk orientering*. Lund: Studentlitteratur.

Morberg, Åsa (1999) *Ämnet som nästan blev En studie av metodiken i lärarutbildningen 1842-1988*, Stockholm: HLS Förlag.

UHÄ (1986) *Ny utbildning av lärare för grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildning*. Stockholm.

UHÄ (1987) *Ny utbildning av lärare för grundskolan*. UHÄ:s rapport till regeringen. Stockholm.